

МУЗИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ТВОРЧИХ ПРОЕКТАХ МУР: ПЕРСПЕКТИВИ АКОМПАНеМЕНТНОГО АНАЛІЗУ

Зуб Галина Олександрівна,

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри концертмейстерської майстерності

Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського

ORCID ID: 0000-0003-3908-032X

Статтю присвячено аналізу музично-театральних проєктів об'єднання МУР («РЕБЕЛІЯ [1991]», «Ти [Романтика]») як знакових явищ сучасного українського мистецького простору, що репрезентують історичну пам'ять та формують образ національної ідентичності. Підкреслюється, що після 2014 року музика в Україні набула суспільно значущих функцій, перетворившись на своєрідне «мистецтво свідчення», яке передає колективний досвід через інтонаційні коди, темброву палітру та драматургічну символіку.

Особливу увагу приділено виконавському аспекту, зокрема ролі акомпанементу, який у проєктах МУР виходить за межі традиційної функції «супроводу» та стає ключовим інтерпретаційним чинником. У постановці «РЕБЕЛІЯ [1991]» інструментальна фактура, побудована на остинатних ритмах, гармонійних зсувах і динамічних контрастах, формує епічний рівень драматургії та уособлює колективний досвід нації. У «Ти [Романтика]» акомпанемент набуває камерно-психологічного характеру: чергування ліричних інтонацій і дисонансних кластерів відтворює внутрішній конфлікт героя, а інструментальна партія функціонує як «дзеркало душі», вступаючи у діалог із вокалістом.

Методологія дослідження спирається на музикознавчий, виконавсько-інтерпретаційний, культурологічний, порівняльно-аналітичний та герменевтичний підходи. Це дозволило виявити, що інструментальний простір у творах МУР виступає носієм культурної пам'яті, забезпечує глибинний смисловий вимір постановок і стає засобом репрезентації як колективного, так і індивідуального досвіду. Зроблено висновок, що акомпанементна складова є визначальною для створення цілісного музично-драматичного тексту й відкриває нові перспективи для дослідження виконавської ролі у формуванні сучасних моделей національної ідентичності в українському музично-театральному мистецтві.

Ключові слова: музично-театральний проєкт, МУР, акомпанемент, концертмейстерська інтерпретація, національна ідентичність, культурна пам'ять, інструментальна фактура.

Zub Halina. Musical representation of national identity in creative projects of Moore: Perspectives of accompanied analysis

The article is devoted to the analysis of the musical and theatrical projects of the Unification of Moore ("Rebelia [1991]", "You [romance]") as the sign phenomena of the modern Ukrainian artistic space, which represent historical memory and form the image of national identity. It is emphasized that after 2014, music in Ukraine has acquired socially significant functions, turning into a kind of "art of testimony", which conveys collective experience through intonation codes, timbre palette and dramatic symbolism.

Particular attention is paid to the performing aspect, in particular the role of accompaniment, which in the projects of the MUR goes beyond the traditional function of "escort" and becomes a key interpretation factor. In the production of Rebelia [1991], an instrumental texture, built on dotive rhythms, harmonious landslides and dynamic contrasts, forms an epic level of dramaturgy and embodies the collective experience of the nation. In "You [romance]" accompaniment acquires a chamber-psychological nature: the alternation of lyrical intonations and dissonance clusters reproduces the internal conflict of the hero, and the instrumental party functions as a "mirror of the soul", entering into a dialogue with a vocalist.

The methodology of research is based on musicological, performing-interpretative, cultural, comparative-analytical and hermeneutic approaches. This made it possible to find that the instrumental space in the works of the wall acts as a carrier of cultural memory, provides a deep semantic dimension of productions and becomes a means of representation of both collective and individual experience. It is concluded that the concertmaster component is decisive for the creation of a holistic musical and dramatic text and opens new perspectives for the study of the performing role in the formation of modern models of national identity in Ukrainian musical and theatrical art.

Key words: musical and theatrical project, wall, accompaniment, concertmaster interpretation, national identity, cultural memory, instrumental texture.

Вступ. Музика в сучасному культурному просторі України виконує не лише естетичну чи розважальну функцію, а й стає важливим інструментом збереження та трансляції колективної пам'яті. Особливо після 2014 року, коли кардинально змінився соціокультурний контекст, мистецькі практики набули виразної суспільної місії: вони відображають трагічні й героїчні сторінки історії, формують образ національної ідентичності, підтримують моральний і духовний опір

у час війни. У цьому вимірі музика перетворюється на своєрідне «мистецтво свідчення», яке передає досвід поколінь через інтонаційні символи, темброву палітру та особливу драматургію.

Феномен творчих проєктів об'єднання МУР («РЕБЕЛІЯ [1991]», «Ти [Романтика]») вирізняється синтетичною природою: у ньому поєднуються музика, театральність, документальні джерела й художнє осмислення минулого. Такі твори апелюють до історичних подій

XX–XXI ст., підкреслюють циклічність української історії, інтерпретують травматичний досвід нації у формах, доступних сучасному слухачеві, й утворюють ідею культурної тягlosti. Саме тому діяльність МУР можна розглядати як своєрідну лабораторію нових способів репрезентації пам'яті й ідентичності у мистецтві.

У сучасному українському мистецтвознавчому дискурсі проблема музичної репрезентації національної ідентичності набуває особливої актуальності. Зростання інтересу до феномену культурної пам'яті, відображення історичних подій у мистецтві та формування художніх наративів ідентичності знаходить своє відображення у працях як культурологів (О. Забужко [2]), так і музикознавців (Л. Кияновська, М. Гудзь, М. Черкашина-Губаренко [3; 1; 4]). Проте у більшості досліджень акцент робиться на історико-культурних або композиторсько-стильових аспектах, тоді як виконавська складова, а саме концертмейстерська перспектива, залишається майже поза увагою.

Розгляд музично-театральних проєктів МУР у цьому контексті відкриває нові горизонти інтерпретації. Адже акомпаніатор у таких постановках виконує не лише функцію супроводу, а й стає співтворцем художнього смислу, координатором ансамблю та носієм драматургічних акцентів, що зумовлює необхідність комплексного акомпанементного аналізу цих творів.

Матеріали та методи. Джерельну основу статті становить корпус праць, у яких комплексно висвітлюються питання національної ідентичності, культурної пам'яті та специфіки музично-театрального процесу в Україні другої половини XX – початку XXI століття. Важливе концептуальне тло забезпечує книга О. Забужко «Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період» [2], де розкривається генеза української ідеї, значення історичної пам'яті та національної свідомості як чинників ідентичності. Ця філософсько-культурологічна перспектива задає інтелектуальний горизонт для аналізу сучасних мистецьких практик.

Зіставлення культурологічних і музикознавчих підходів здійснено завдяки монографії Л. Кияновської «Українська музична культура: контексти ідентичності» [3], у якій досліджено механізми музичної ідентифікації та культурні архетипи, що формують уявлення про «своє» і «чуже». Цінними для реконструкції музичного процесу стали узагальнення М. Р. Гудзя у праці «Особливості музично-культурного процесу в Україні в другій половині XX століття» [1], яка, попри навчальний характер, дозволяє простежити взаємодію традиції та новаторства. Важливе місце у джерельній базі посідає також монографія М. Черкашиної-Губаренко «Оперний театр у мінливому часо-просторі» [4], що акцентує на трансформаціях оперного жанру й виявляє зв'язок між музичним театром, історичною пам'яттю та культурними діалогами.

Залучення наданих джерел створює необхідне тло для визначення матеріальної основи дослідження, яку становлять музично-театральні проєкти об'єднання МУР («РЕБЕЛІЯ [1991]» та «Ти [Романтика]»). Вони розглядаються як репрезентативні моделі сучасного

осмислення історичної пам'яті та національної ідентичності. Саме їхній синтетичний характер, що поєднує музику, театральність і документальність, зумовив вибір цих творів як об'єктів аналізу.

Методологічна база дослідження сформована на перетині музикознавчих, виконавських та культурологічних підходів. Використано музикознавчий аналіз жанрово-стильових і драматургічних особливостей творів, що дозволяє простежити інтонаційно-ритмічну організацію, ладо-гармонічну структуру й темброві рішення. Виконавсько-інтерпретаційний підхід акцентує на ролі акомпанементу у побудові цілісної драматургії, взаємодії вокальної та інструментальної партій, створенні художніх акцентів. Культурологічна перспектива допомагає виявити способи репрезентації національної ідентичності та колективної пам'яті у музично-театральному процесі. Для виявлення спільних і відмінних рис між проєктами застосовано порівняльно-аналітичний метод, а герменевтичний аналіз дозволив інтерпретувати музику як текст культури, що відображає досвід поколінь.

Таке поєднання джерельної бази, матеріалів та методології формує цілісну основу статті та забезпечує комплексне осмислення феномену акомпанементної репрезентації національної ідентичності в сучасних музично-театральних проєктах.

Метою статті є виявлення специфіки репрезентації національної ідентичності у музично-театральних проєктах об'єднання МУР («РЕБЕЛІЯ [1991]», «Ти [Романтика]») та обґрунтування ролі інструментального супроводу (аккомпанементу) як ключового інтерпретаційного чинника, що формує художню цілісність, забезпечує взаємодію вокальної та інструментальної ліній і виступає засобом відтворення колективної пам'яті й індивідуальних переживань у сучасному українському музично-театральному мистецтві.

Результати. Музично-театральні проєкти об'єднання МУР (*Мистецьке Українське Рухання*) є знакомим явищем сучасного українського культурного простору, оскільки поєднують у собі художнє осмислення історичної пам'яті та пошуки національної ідентичності. Такі постановки, як «РЕБЕЛІЯ [1991]»¹ та «Ти [Романтика]»², презентують у мистецькій формі ключові історичні переломи та екзистенційні переживання українського суспільства, поєднуючи особистісний і колективний виміри пам'яті. У творчості МУР органічно інтегруються різні мистецькі практики – академічна й авангардна музика, драматичний театр, відеоарт та елементи перформансу, що створює нову якість музично-театрального синтезу. Концептуальна спрямованість цих проєктів на діалог між традицією і сучасністю, національним і глобальним, особистим і суспільним робить їх актуальними не лише як мистецькі явища, а й як культурні моделі репрезентації української ідентичності. Саме тому аналіз діяльності об'єднання МУР посідає важливе місце у сучасному музикознавчому

¹ https://www.youtube.com/watch?v=hBIgw6-WVCI&list=RDhBIgw6-WVCI&start_radio=1 – МУР – РЕБЕЛІЯ [1991] | Full Album

² https://www.youtube.com/watch?v=AHxhKPp6xAk&list=RDhBIgw6-WVCI&start_radio=1 – МУР – Ти [Романтика] | Full Album

дискурсі, відкриваючи перспективи для дослідження взаємодії мистецтва, історичної пам'яті та соціокультурної ідентичності.

Дослідження музично-театральних проєктів об'єднання МУР засвідчує, що саме інструментальна партія є тим компонентом, який забезпечує глибинний смисловий вимір творів. Якщо в традиційній виконавській практиці супровід часто розглядається як допоміжний елемент, то в аналізованих постановках він перетворюється на повноцінний інтерпретаційний чинник, що формує драматургічну цілісність, спрямовує розвиток сценічної дії та унаочнює художні ідеї. Власне інструментальний супровід стає «посередником» між історичним змістом і сучасним слухачем, адже через тембр, гармонію, фактуру й динаміку відтворює як колективні, так і індивідуальні виміри пам'яті та ідентичності.

У постановці «РЕБЕЛІЯ [1991]» інструментальна фактура вибудована на основі повторюваних остинатних структур. Вони створюють відчуття невинного руху – своєрідного «пульсу історії», який символізує невідворотність і циклічність суспільних процесів. Цей музичний прийом органічно поєднується з ідеєю постановки, що прагне показати драматизм і водночас закономірність історичних зламів початку 1990-х років.

Особливої уваги заслуговують гармонійні зсуви, які виконують роль знаків нестабільності. Їх можна інтерпретувати як музичну метафору суспільної невизначеності, коливань між очікуванням оновлення та відчуттям тривоги за майбутнє. Темброво-динамічні контрасти інструментального супроводу – від різких, акцентованих акордів до майже прозорих, розріджених фактурних шарів – створюють атмосферу високої драматичної напруги. Взаємодіючи з вокальною лінією, вони надають виставі емоційної багатшаровості та підкреслюють вагомість історичних подій.

Суттєвим чинником постає використання резонансної підтримки: завдяки їй формується ефект «звуків шлейфів», які можна тлумачити як символ історичних відлунь, що продовжують існувати навіть після завершення події. У кульмінаційних епізодах саме акомпанемент виходить на перший план, перетворюючись на своєрідного «коментатора історії», що спрямовує слухачке сприйняття. У такий спосіб супровід у «РЕБЕЛІЇ» набуває функції організатора соціально-епічного рівня драматургії та уособлює колективний досвід нації.

На відміну від епічної масштабності «РЕБЕЛІЇ», постановка «Ти [Романтика]» характеризується камерністю й психологічною загостреністю. Інструментальна партія тут розгортається як чергування співучих ліричних інтонацій і різких дисонансних кластерів. Така фактура дозволяє відтворити внутрішню драму героя, його роздвоєність між моральним обов'язком та особистим переживанням.

У цьому творі акомпанемент постає не стільки супроводом, скільки «дзеркалом душі» персонажа. Темброві та гармонійні рішення супроводу підкреслюють психологічні зміни: м'які співучі інтонації передають мрійливість чи надію, тоді як кластери й різкі гармонійні зіткнення відображають відчай і відчуження. У такий спосіб він стає повноправним співтворцем

художнього образу, а його партія перетворюється на «другий голос» – не підлеглий вокалістові, а такий, що вступає з ним у діалог.

Особливо показовим є баланс між вокальною й інструментальною лініями. Якщо у «РЕБЕЛІЇ» акомпанемент чітко веде драматургію, то у «Ти [Романтика]» він діє делікатніше, вибудовуючи тонке взаємне відлуння. Кожне дихання чи пауза у вокальній партії знаходять відображення в інструментальній фактурі, утворюючи додатковий символічний пласт. У результаті інструментальний супровід постає як простір психологічної інтерпретації, що поглиблює сприйняття внутрішнього конфлікту героя.

Порівняння двох постановок дозволяє виокремити різні стратегії акомпанементної інтерпретації (див. табл. 1). У «РЕБЕЛІЇ [1991]» супровід виконує функцію формування соціально-епічного виміру, стаючи «голосом епохи» і відтворюючи колективний досвід. У «Ти [Романтика]» він, навпаки, занурює слухача в індивідуально-психологічний світ, де інструментальні інтонації є відображенням особистісних сумнівів і духовних пошуків героя.

Попри відмінності, обидва твори об'єднує спільна тенденція: інструментальний простір виходить за межі традиційної ролі акомпаніатора і стає співтворцем музично-драматичного тексту. Саме його інтерпретаційні рішення визначають цілісність художнього образу, уможливаючи поєднання колективного та індивідуального вимірів досвіду.

Таким чином, аналіз інструментальних партій у проєктах МУР дозволяє зробити висновок, що вони виступають засобом репрезентації національної ідентичності у двох вимірах: соціально-епічному та індивідуально-психологічному. Використання ритму, гармонії, тембру, динаміки й фактури надає супроводу ролі носія культурної пам'яті, а музика в цілому перетворюється на «мистецтво свідчення», яке здатне передавати не лише історичні події, а й внутрішні духовні переживання.

Висновки. Музично-театральні проєкти об'єднання МУР («РЕБЕЛІЯ [1991]», «Ти [Романтика]») постають як важливі моделі репрезентації історичної пам'яті та національної ідентичності в сучасному українському мистецтві. У цих творах акомпанемент виходить за межі традиційної функції супроводу, перетворюючись на повноцінного співтворця художнього образу. У постановці «РЕБЕЛІЯ [1991]» інструментальна фактура формує соціально-епічний вимір, символізуючи колективний досвід та циклічність історії, тоді як у «Ти [Романтика]» акомпанемент виконує роль психологічного «дзеркала» героя, відтворюючи його внутрішні конфлікти й духовні пошуки. Завдяки використанню ритму, гармонії, тембру, динаміки та фактури інструментальна партія забезпечує глибинний смисловий вимір творів і стає носієм культурної пам'яті. У результаті формується нова модель музично-драматичного тексту, де взаємодія вокальної та інструментальної ліній відкриває нові перспективи для дослідження виконавської складової у репрезентації національної ідентичності в українському музично-театральному мистецтві.

Таблиця 1

Параметр	«РЕБЕЛІЯ [1991]»	«Ти [Романтика]»	Аналітичні вказівки (що фіксувати/як читати)
Ритм / пульс	Остинатні формули, відчуття невинного руху («пульс історії»)	Вільніші, дихальні побудови; локальні імпульси	Позначаєте місця стабільного остинато vs. рубато; співвідносність з поворотами сюжету
Гармонія	Часті зсуви тональних/модальних центрів, напруженість	Чергування консонансних ліричних зон із дисонансними кластерами	Маркуйте точки «нестабільності» як метафори історичної невизначеності / внутрішнього розколу
Фактура	Шарова, часто щільна; моторика як носій епічності	Камерна, прозора; «дихаючі» фактурні вікна	Фіксуйте зміни щільності як зміну масштабу наративу (епос ↔ психологія)
Тембр	Контрасти «метал/прозорість», інколи «звукові маси»	Ніжні регістрові переходи, м'які відтінки проти «сухих» кластерів	Випикуйте темброві «ролі»: коментар, опір, співчуття, відчуження
Динаміка	Високі амплітуди, різкі акценти у кульмінаціях	Тонкі градації, мікродинаміка, «приглушена» напруга	Порівнюйте амплітуди: де динаміка керує сценою, а де – психологією
Резонанс / післязвуччя	«Резонансна підтримка», довгі акустичні «шлейфи» (ефект історичних відлунь)	Стриманіші резонанси, точкове підсилення ключових слів/пауз	Позначаєте довгі резонанси як знаки пам'яті; короткі – як «спалахи» внутрішніх станів
Драматургічна функція	Організує соціально-епічний рівень, «голос епохи»	Формує індивідуально-психологічний рівень, «дзеркало душі»	Визначаєте рівень наративу, який активує супровід у кожному епізоді
Параметр	«РЕБЕЛІЯ [1991]»	«Ти [Романтика]»	Аналітичні вказівки (що фіксувати/як читати)
Взаємодія з вокалом	Веде дію; вокал вписується в інструментальний каркас	Діалог; інструмент «підхоплює» дихання, паузи, підтекст	Прописуйте місця «ведення» vs. «діалогу»; коригуйте баланс і агогіку
Інтонаційні коди	Маршево-сигнальні, ритуальні, «історичні» формули	Ламентарні/сповідальні, фразизнання, внутрішні зойки	Каталогізуйте коди й їх семантику; відслідковуйте трансформації
Кульмінації	Масштабні, з акустичною «масою» та тембровими вершинами	Локальні, психологічно загострені, інколи «без крику»	Відмічайте тип кульмінації та її роль у «сюжеті пам'яті»
Символічні функції	Колективна пам'ять, історична неминучість, опір	Особиста провина/вибір, відчуження, надія	Співвідносність музичні знаки з текстом/сценографією
Виконавська стратегія	Чіткий імпульс, ритмічна дисципліна, відвага контрастів	Тонка мікроагогіка, дбайлива педаль/резонанс, нюансування	Складіть «чек-ліст» для репетицій: ритм, баланс, резонанс, кульмінації

Література:

1. Гудзь М. Р. Особливості музично-культурного процесу в Україні в другій половині ХХ століття : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра : спец. 032 – історія та археологія / наук. кер. Н. В. Лобко. Суми : Сумський державний університет, 2025. 53 с.
2. Забужко О. С. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період. Київ : Основи, 1993. 123, [2] с.
3. Кияновська Л. Українська музична культура: контексти ідентичності. Львів: Сполом, 2010. 178 с.
4. Черкашина-Губаренко М. Р. Оперний театр у мінливому часопросторі. Харків: АКТА, 2015. 392 с.

References:

1. Gudz, M.R. (2025). Osoblivosti muzichno-kulturnogo protsesu v Ukraïni v drugii polovini KhKh stolittya [Features of the musical and cultural process in Ukraine in the second half of the twentieth century]: robota na zdobuttia kvalifikatsiinogo stupenya bakalavra : spets. 032 – istoriya ta arkheologiya / nauk. ker. N. V. Lobko. Sumi : Sumskii derzhavnii universitet, 2025. 53. [in Ukrainian].
2. Zabuzhko, O.S. (1993). Filosofiia Ukraïnskoï ideï ta evropeiskii kontekst: frankivskii period [The philosophy of the Ukrainian idea and the European context: the Frankish period] / O. S. Zabuzhko; vidavnistvo Osnovi (Kiïv). – Kiïv : Osnovi, 123, [2]. [in Ukrainian].
3. Kiyansovska, L. (2010). Ukraïnska muzichna kultura: konteksti identichnosti [Ukrainian Musical Culture: Identity Contexts] Lviv: Spolom, 178. [in Ukrainian].
4. Cherkashina-Gubarenko, M.R. (2015). Opernii teatr u minlivomu chaso- prostori [Opera House in a changing time space]. Kharkiv: AKTA, 392. [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 24.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 22.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025